

P. F. OSSZÓVSZKI PORTÁLDARU

Polner Zoltán

FUTÓ TANYAVILÁG

Hazám!
Búcsújáró szegénységgel
itt vonulok a puszták
sivó porában. Távolság
a falvak és országutak
zajtól, az imbolygó
petróleumlámpák körmenetében.
Nagy, csontos arcok gyötrelmével
babonás, szeszű szemek
szótlanágával,
itt vonulok
a megbocsáthatatlan magányú
sorsok között.

**Fekete kalászkok zokognak
a állók alól.**
A tanyák felgyújtott máglyán
szalmaszálkák tolongó penésze
füstölög. Ropognak az
izzadság szagú szobák korhadt
ablakai és a láng üvegén át
behajol egy agyonhajszolt ló
szánalmas feje.
Zokognak a fekete kalászkok:
esendő gyökereket kis, vézna kezű
halott csöppségek tartogatják.
A nagy temetkezések idején hozzád
menekültek föld, kitakart
puha melleidre bújtak.

Vajon ki oldozza fel a szegénységet
A szél tornácra kiabálhatok
már lázas mezők. Fiaitok
elmennek fényhomlokú városokba
hiába is telepítette egykor ide,
a nyomor végzetes alföldjeire
apáikat az elnyomás pásztorbotja.
Búza-illatú hatalom
most téged dicsérlek a pusztákról
kilábaló szegényekkel, a hold
aranytócsában állógáló jegemyleket
elhagyókkal, akik az egész országra
akarnak rálátni, hogy letelepüljenek
végre, hogy hazaérjenek végre.

A mi portánkon

Maga az egészséges társadalmi változás önmagában nem oldja föl az egyén félelemérzetét, ezek csak a jobb lehetőségeket teremti meg. Helyesebben: az eddigi ismeretlenből sok mindent tisztáz, de újabb ismeretlen is terem.

Másfajta szorongással küzd az ember nálunk. Erős hatású az előzmény: egy félelemérzetet keltő és erre épített társadalmi berendezkedés visszaérett reflexei; s egy nagy erejű pusztító háború.

A főlzabadás és a vele járó áthangolódás szociális osztályok és rétegek viszonyában. Letörni egy rossz társadalmi forma szociális támaszait — a volt uralkodó osztályokat — előléptetni hatalom gyakorló társadalmi osztályra a munkásságot, szövetkezéseivel körülbástyázni; egyidejűleg megteremteni az új alapot, a szocialista keretű gazdaságot. A mögöttünk lévő negyedik század e rendkívül intenzív szinten minden egyénre hatással volt, kedvező, vagy kedvezőtlen értelemben.

Volt egy huzamosabb időszak, amikor az egészséges nemzeti újjáformálást kevésbé eredményes és hasznos módszerek és eszközök igénybevételével kíséreltük meg. Ez nagyhatású reakciót szült, ami társadalmi megrendülést hozott. A mögöttünk lévő közvetlen évtized legnagyobb jelentősége, hogy konszolidált, kiegyensúlyozott gazdasági, társadalmi helyzet keletkezett amelyben az egyén egyre jobban megtalálja végleges, vagy viszonylagosan stabil helyét.

A nyugalmassabb alap természetszerűen magával hozott nagyobb és kisebb fölismeréseket, a „hogyan tovább” című összefoglalhatóan. Es érthetően, az érdeklődés középpontjába állította az embert; mit tudunk az egyes emberről, mit akar és hogyan bánjunk vele? Letisztult viszonyainknak ez természetes velejárója.

Általános érvényű megállapításokat tenni nem lehet, ez valótlanságra és komolytalanságra vezetne. Más természetű életjelenségek és társadalmi hatások érik, érintik a kétkezi munkást, mint a szövetkezeti gazdát és ismét más komponensekkel találkozik az értelmiség, s az alkalmazotti réteg. De ezen az utóbbi rétegen belül is van megosztottság. Például más jelenségekre, normákra érzékeny a közalkalma-

A találkozó résztvevői nem egyszerre érkeztek a volt középiskola elé. Egyesével, kisebb csoportokban jöttek, némelyek feleségesül, gyerekestül. Az újonnan érkezők leplezetlen kíváncsisággal nézegették az egybegyűlteket, keresték, kutatták rajtuk a régi, huszonöt év előtti vonásokat. Az üdvözléseket gyakran csodálkozó felkiáltások kísérték. A testes, kopaszodó, őszülő, komoly férfiakban nehéz volt megismerni az egykori nyurga, bozontos üstökű kamaszokat. És mi tagadás, a szolid mármákról is lekopott már a fiatalság üde hamvasága.

A legnagyobb érdeklődés a messzire szakadt, befutott sebészprofesszor érkezését előzte meg. Azok közé tartozott, akiket az elmúlt huszonöt év alatt a legtöbb jelenlevő egyszer sem látott. Tudták, hogy kocsin kell jönnie. Amikor aztán a modern vonalú, csillogó-villogó luxuskocsi zajtalanul fékezve megállt az iskolaépület előtt és egy tagbaszakadt, magas férfi szállt ki belőle, az értekezési találkozó résztvevői nem tudták visszatartani a mellükéből feltörő sóhajt. Az ámuldozás nem a szokatlan márkájú, valóban szép kocsinak szólt. Ezúttal öt néztek még a legnagyobb autóképedelők is, akik minden újszerű kocsit meg szoktak bámulni.

Ráérősen lépkedett, ajkán könnyed, elégedett mosoly játszadozott nyilvánvalóan sütkérezett a feléje áradó csodálat sugarában.

— Hát ez a testes, nagy darab ember, akinek minden mozdulata tekintélyt sugároz; lenne az a nyurga, sőt sovány mozgékony fiú, akit olyannak őrzött meg az emlékezetünk, amilyen 25 évvel ezelőtt volt, amikor kilépett körünkől a nagyvilágba, ahol mindenki külön-külön járta az élet kifürkészhetetlen, tekervényes útjait? És hová lett az apró fürtökben bodrozódó dús haja?

Ez a ki nem mondott kérdés égett a tekintetekben.

A volt osztálytársak egy kissé feszélyezve érezték magukat. Nem találták meg egyszerre a régi hangnemet, sokan azt sem tudták, tegezzék — vagy magázják-e egymást. Annyi kérdés gyülemlt fel bennük, hogy hirtelen egyfelől sem tudtak előjönni.

A feszültséget a találkozó rendezői oldták fel: abba a terembe invitálták társaikat, amelyben utolsó iskolaévüket töltötték. Az egykori tanárok a tábla előtti, ünnepélyesen feldíszített asztalnál foglaltak helyet. Nem voltak sokan. Megilletődve nézték a padokban ülő, deresedő hajjú, meglelt embereket, akikben oly nehéz volt felismerni egykori diákjaikat.

Az üdvözlő beszédet a tanári testület kedélyességéről ismert, seniora mondta el. Rajztanár volt. Mint kiváló művész, jól tudta, hogy a tehetség hiányát semmi sem pótolhatja. Ezért elnőző volt tanítványai iránt. Velük valami kapcsolatát a kíméletes jóindulat és derű jellemezte. Ezúttal azonban ő sem tudta megütni a régi tréfás hangot. Sűrűn hunyorgott ősz, bozontos szemöldöke alól, hangja meg-megremegett.

Lusztig Károly

25 ÉV MŰLTÁN

Aztán az osztály volt szónoka, a város ismert ügyvédje emelkedett szólásra. Kerek, pallérozott mondatokban fejezte ki mélyenszántó gondolatait egy szónokláshoz szokott ember rutinjával. Minden tételt jól megalapozott, érvekkel támasztotta alá, mintha csak valamely törvényi cikk paragrafusát sorolná fel egy bírósági tárgyaláson. Mozdulataiból, karlegyintéseiből, mellyel a fontosabb tételeket emelte ki, nem hiányzott a jól kiszámított hatáskeltés sem. De mosolyának, beszédének szellemes, talpraesett poénjeiben felillant a régi, mókáskedvű diák.

Azután sor került a „feleltetésre”. Mindenki elmondta, mit tett az elmúlt évek során, mi a foglalkozása, milyen a családja. Elismerő moraj hullámzott végig a termen, amikor az osztály egykori tréfacsinálója bejelentette, hogy hatgyermekes, mint ahogyan mondta „hős apa”. Egy nagypapa is akad az egybegyűltek között. Ezt a közlést csendes megadással fogadták a találkozó résztvevői. Valami megfoghatatlan nosztalgia vonult be egy pillanatra a terembe, amely a forró nyár közepette a közelgő ősze emlékeztette a diáktársakat.

Az ünnepi vacsorára a város külterületén nemrég létesített izlésesen berendezett kávézóban került sor. A hangulat még mindig tartózkodó volt. Talán azért, mert a pohárköszöntők, a hóféhér abrosz, a csillogó edény, a kínos rendben sorakozó székek némi hivatalos jelleget kölcsönöztek az összejövetelnek. De csakhamar az ifjúkori emlékek, és nem utolsó sorban a „sztolicsnaja” hatására feloldódott a tartózkodás, megeredtek a nyelvek. A másik fogás után az asztal felbomlott, az emberek kisebb-nagyobb csoportokba verődve élénken beszélgettek.

A leghamarabb a hatgyermekes apa zökkent vissza régi diákkori szerepébe. Az eltelt két és fél évtized elenére modorában, mozgásában maradt valami kamaszos feszelenség. Talán az öt körülvevő különböző korú gyerekek segítettek neki átmenteni érett korába fiatalságának egy részét. Ahol megjelent, hangos kacaj csattant fel, mosolyra derültek az arcok.

A professzor vidéki kollégájával vitázott. Nyugodt karlendítések kíséretében, felbuzdulással hangnemből szinte ex katedra fejtegette álláspontját valami aktuális orvosi problémáról. A vidéki orvos vehemensen, talán túlságosan vehemensen, cáfolta állításait.

A filológus tanár, az osztály egykori üdvöskéje, aki csaknem töretle-

nül megőrizte régi báját és jó alakját, jellegzetes, még diákkorból származó kiejtési hibákért ugratta beszélgető partnerét. Igaz, nem sokáig tehetle, mert megkezdődött a tánc, és akárcsak 25 évvel ezelőtt, most is körülrajzolták régi hodolói.

Az erdősz, aki különben szenvedélyes vadász is, hajmeresztő vadász-történetekkel traktálta számos hallgatóját. Egyikük, akit még az iskolában mint félénk fiút ismertek, ki is jelentette: ezek után még gombáznia sem megy az erdőbe. A nemzetközi vonalon működő közgazdász elméleteit fejtegette a gazdaság fejlődésének távlatairól. Csak úgy szórta emlékezetéből a számokat, a százezeket, a milliákat. Egy közepes méretű üzem könyvelője szóltanul, elbűvölve hallgatta. Az újságíró az egyik csoporttól a másikig járt, vallatta volt diáktársait, minduntalan jobb zsebéhez nyúlt, ahol noteszát szokta tartani, aztán családottan rántotta vissza kezét. A notesz másik ruhájában maradt.

A legnehezebben a vállalat igazgató engedett fel. Leereszkedő nyajassággal beszélt ifjúkori barátaival, sokatmondó hümmögéssel válaszolt kérdéseikre. Arcát nem hagyta el az unott figyelem kifejezése. Ilyen kifejezéssel hallgatja bizonyára a termelési értekezleteken és egyéb fejtágitókon a nála „jelentéktelenebb” emberek véleménynyilvánítását. Fokozatosan azonban ő is átalakult, lépésszólásra visszanyert valamit a régi, 25 év előtti diákból.

Hajnalodott már, amikor szedelőzdödni kezdtek. Az együtt töltött néhány óra alatt ismét átéltek ifjúságukat, az iskolában töltött időt, az az után következő negyedszázadot. Amikor kiléptek a teremből, a sötétség már az épületek és a fák tövébe hűvösödött és az éj homályát áttetsző szürkület váltotta fel. A természet pillanatokon belül átalakult. Keleten az égbolt pírba borult és a láthatár alól előbukkanó nap egy sugárkévét lövellt a szemközti szőlőhegyre.

Az összejövetel résztvevői egymásba karolva, nevetve, tréfálva, énekelve vonultak végig az alvó város utcáin. A közgazdász szavalt. Azokat a verseket adta elő, melyekkel egykor a diákestenek szerepelt. A professzor táncra perdült a nála két fejjel alacsonyabb vidéki kollégájával. A vállalati igazgató vasokos természet meghazudtoló fürgességgel futkosott fel-alá, kislíusan kurjongatott és mindenáron birkózni akart valakivel.

A hajnal csodát művelt. 25 évvel visszaforgatta az idő kerekét és a meglelt emberek — egy röpké órára — ismét gondtalan kisdíkok lettek.

zotti, vezetői apparátusbeli réteg, mint a szakmájában dolgozó kvalifikált értelmiség. Más a műszaki, közgazdasági kategória, mint a humán szakokban dolgozó stb.

Időszakonként változó tényezők lépnek elő erőteljesebb és gyengülő hatással.

Szorongásaink egy-egy oka

A hatalom és az egyén viszonyában levő állapot szorongást eredményez ismeretlenség, vagy félreértett tényezők folytán. Az egyén a hatalmat valamilyen „mágikus” erővel ruhazza föl, s így is kezeli. Bármilyen hatásos erőfeszítéseket tettünk — a néphatalom és a nép egységének, azonosulásának érdekében — az ellenkező felfogás visszaérettése még igen erős. A hatalom nem általában jelenik meg, hanem személyhez, személyekhez kötődve. Tanácsai tisztviselő, személyzeti előadó, üzemvezető, brigádvezető stb. Ez az a „hatalom”, ami naponta ott van az egyén életében.

Hogyan viselkedik ez a hatalom az egyénnel szemben? Ez kifejeződik a „mikroklima” néven emlegetett munkahelyi légkörben. Ahhoz alapos vizsgálatok szükségesek, hogy megállapíthassuk egy szociális réteg közérzetét, hogyan hat egy munkaközösségen élő és dolgozó csoport hangulatára, szellemi és politikai és ennél fogva társadalmi magatartására a munkahelyi légkör. Sok egészséges tényező és sok rossz (egyszerű tudatlanságból és műveltségéből származó) tényező keveredik: emeli és örli az egyént egyszerre. Sajnos eléggé kezdetleges állapotban van a „mikroklima” jelentőségének vizsgálata: hatása az emberek jellembeli, pszichikai, morális és politikai magatartására.

A közpályán dolgozókat az egészséges, tisztult közállapotok alakulása jó érzéssel tölti el, ugyanakkor kegyetlenül rossz hatással a régióktól átvett szokás: protekció, személyi kapcsolatok hajszolása; kétszínűség. A hazudozás jelenléte, az adott szó gyakori elsilányulása. Olykor nemcsak a szóbeli ígéretre nem lehet adni, de szerződéses, munkamegállapodás is ebekek harmincadjára kerülnek. Persze ez az elvek és a gyakorlat ellentmondását tükrözi, a feloldás érdekében erőteljes eszmei harc folyik. De ezzel az ellentmondással szemben cinizmussal, közömbösséggel, befelé fordulással is védekeznek emberek.

Szubjektív vetület, hogy a megkérdőjelezettek mindig a „másikban” látják az elítélendő vonásokat. Ez a tünet a tovább élő burzsoá-kispolgári etika tükröződése. Itt nem elég a ténymegállapítás, s nem elég „általánosságban” vélekedni. Lényeges változást az étellel telibb valóságos demokrácia eredményezhet.

Sajnos azonban létezik egy naiv felfogás is, amely arra törekszik, hogy teljesen kizárja az említett jelenségeket; pártai jellemet követel tőlünk akik alig húsz esztendője még fehér nérók uralmánál alattvalói voltunk. Az etikai, pszichikai és jellembeli átalakulás több nemzedék egymásutánjában következik be. A türelmetlenek e félreismerés alapján a valóságosnál rosszabbnak félik meg a jelen etikai viszonyait.

Általánosabb érvényű az a természetes eredetű feszültség, amely a megtermelt javak és a meglévő igények között húzódik. Bár nem az igények, hanem a megtermelt javak az elsődlegesek. (Nem volt igény televízióra, amíg nem volt televízió). Ez az összeütközés felszítja a „szerecs” szellemet, amely azután a dolgozók egyrészténél maga alá rendel minden normális és morális emberi tartást. S gyakran az értelmetlen elégedetlenség forrása: kevés a fizetés, több kellene!

Az új iránti igény és a régi rögződése között keletkezett konfliktus is a szorongások forrása, például a gazdaságban, kereskedelemben stb. A gazdaság új irányítási rendszere felbolygott egy „stabil” állapotot, s ez növelte az egzisztenciális bizonytalanságot. Korszerűbbé, életképebbé kell tenni a szocializmust; korszerűbb és életképebbé gondolkodással és munkával. Ennek a gyakorlati igénynek a súlya már most is igen nagy. „Mit hoz a jövő?” — kérdezik önmaguktól vagy egymástól vezető emberek, s nem is mindig bizonytalanság nélkül. S ilyenkor figyelmen kívül marad az összerdekesség — a „velem mi lesz”-szel szemben.

A leírtak csak szemelvények. Azzal a céllal kerültek papírra, hogy segítsenek megérteni: mélyebben járva, látva kevesebb szorongással lehet élni. Aki csak a felszíni jelenségeket ismeri, s nem veszi a fáradságot, hogy az élet mélyebb régióiba fűrűkessen, az nálunk a tájékozatlanságtól jobban szorong, mint a valóságjelenségektől.